

Вікторія БУЛАВИНЕЦЬ

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Запропоновано власне бачення напрямів підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів соціального призначення в контексті посилення адресності соціального захисту населення, диверсифікації методів фінансування закладів соціальної сфери та вдосконалення методики й практики оцінювання ефективності видатків місцевих бюджетів соціального призначення. Наведено аргументи щодо практичного використання запропонованих заходів.

Реалізація активної соціальної політики держави неможлива без формування відповідного фінансового підґрунтя, вагому частку якого становлять ресурси бюджетів усіх рівнів. Ключове місце серед джерел фінансування соціальної політики посідають місцеві бюджети. Однак практика здійснення видатків місцевих бюджетів на вирішення завдань соціальної політики свідчить про наявність цілого спектру проблем, пов'язаних із визначенням потреби у коштах на втілення заходів у соціальній сфері, а також – з низькою результативністю їхнього використання. Практично відсутній взаємозв'язок між обсягами видатків на соціальні потреби і рівнем якості, затребуваності й задоволеності населення суспільними послугами. Відтак, необхідність проведення ґрунтовної реформи методики і практики здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення є актуальним завданням сьогодення.

Питання підвищення ефективності бюджетних витрат, зокрема видатків соціального призначення, перебувають у полі зору

дослідників ще з 70-80-х рр. ХХ ст. Такий науковий інтерес спричинила криза концепції “соціальної держави”, яка проявилася у неконтрольованому зростанні бюджетних видатків, розростанні бюрократії та інших недоліках. Зазначені проблеми знайшли своє відображення у працях зарубіжних і вітчизняних вчених Ш. Бланкарта, К. Вайса, Ю. Немеца, Л. Турроу, Т. Шульца, Р. Хакета, С. Єрмакова, М. Дуганова, А. Макєєва, В. Геєця, В. Дем'янишина, О. Кириленко, Е. Лібанової, І. Луніної, О. Макарової, В. Мандибури, Л. Момотюк, А. Монаєнка, О. Новікової, В. Опаріна, К. Павлюк, О. Пищуліної, Д. Полозенка, В. Тропіної, В. Федосова, С. Юрія. Однак, незважаючи на суттєві напрацювання, єдиного підходу до розуміння сутності та методики оцінки ефективності видатків бюджету досі не вироблено. Причини цього криються у семантичній складності поняття “ефективність” та у відсутності єдності в поглядах щодо того, що саме вважати корисним результатом бюджетних видатків.

Метою статті є окреслення напрямів підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів соціального призначення та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення діючої методики їх оцінювання.

Однією з вагомих передумов забезпечення ефективності видатків соціального призначення є покращення методики їх планування. Однак об'єктивне визначення потреби у бюджетних коштах на втілення заходів соціальної політики не гарантує їх ефективного використання. Тому, одним із найважливіших моментів реформування державної політики у цій сфері має стати реалізація комплексу заходів, спрямованих на підвищення якості суспільних благ і послуг, які надаються населенню за одночасного забезпечення зростання ефективності використання бюджетних коштів. До переліку пріоритетних цілей, на наш погляд, доцільно віднести наступні:

- посилення адресності соціального захисту населення через коригування системи соціальних виплат, впровадження непрямих методів оцінювання доходів їхніх реципієнтів, реформування соціальних пілг, введення ринкових важелів у сфері соціального обслуговування;

- диверсифікація методів фінансування закладів соціальної сфери в напрямку посилення взаємозв'язку між виділеними державою асигнуваннями та отриманими якісними й кількісними результатами надання суспільних послуг;

- удосконалення методики й практики оцінювання ефективності видатків місцевих бюджетів соціального призначення.

Оскільки основну частину видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення складають асигнування на надання соціальної допомоги та субсидій, їхнє реформування вимагає першочергової уваги. Важливими проблемами системи соціальної допомоги є низький рівень охоплення населення соціальною

підтримкою (лише 56,8% громадян, які перебувають на межі бідності, отримують хоча б один вид соціальної допомоги) та несправедливий розподіл соціальних трансфертів у розрізі верств населення (менше 23% їхнього обсягу потрапляють до бідних громадян, а майже 17 млрд. грн. надаються особам з середніми доходами) [1, 34]. Оскільки можливості підвищення соціальних стандартів залежать від економічних можливостей країни і в найближчому майбутньому вони не можуть бути суттєво збільшені з об'єктивних причин, то ріст ефективності надання виплат за соціальним забезпеченням, а отже, й відповідних видатків місцевих бюджетів, науковці та практики схильні пов'язувати з посиленням їх адресності [1, 34; 2; 3, 223].

Найважливішим моментом адресування соціальної допомоги є вибір методу оцінки рівня нужденності заявника. У світовій практиці використовуються кілька методів: прямого оцінювання; бальний метод; індикативного таргетування (за належністю до певної соціальної групи, географічним або іншим принципом); самотаргетування; експертне оцінювання громадськістю; залучення до суспільних робіт [4, 4–6].

Метод прямої оцінки нужденності оптимальний для використання, коли розміри соціальної допомоги значні та суттєво впливають на рівень добробуту громадян. У цьому випадку ефект від його впровадження виправдовує збільшення адміністративних витрат. Однак в Україні, за винятком окремих видів виплат, соціальні трансферти є незначними за розмірами (допомога на харчування для деяких категорій “чорнобильців” складає 12,0 грн. на місяць [5]), визначаються на занижених соціальних стандартах, а тому схема адресування може виявитися настільки дорогою, що додаткові витрати на контроль реального рівня добробуту заявника перевищать економічний ефект від її запровадження [6, 46].

Метод індикативного таргетування (категоріальний) позбавлений недоліків, які притаманні прямому оцінюванню доходів. Для визначення рівня нужденності використовують індикатори, які тісно корелюють з рівнем бідності. Його головні переваги полягають у слабкій стигматизації й низьких адміністративних витратах, а основною вадою є високий рівень нецільових витрат [3, 217]. Зауважимо, що в Україні з радянських часів більша частина соціальної допомоги призначалася за категоріальним принципом. Однак в сучасних умовах така практика виявилася неадекватною економічним реаліям і призводить до поглиблення дефіциту бюджету через нездатність держави забезпечити соціальні виплати на декларованому рівні.

Шлях до вирішення цієї проблеми, на наш погляд, лежить у застосуванні комбінованого підходу до призначення соціальної допомоги, який поєднує ознаки індикативного таргетування й перевірки доходів. Оскільки вітчизняне суспільство негативно сприймає будь-які спроби кардинального перегляду системи соціальної допомоги, в найближчій перспективі передумов для відходу від категоріального принципу їх призначення немає. Його ефективність може бути суттєво підвищена за умови впровадження бального методу оцінки доходів заявника, який, фактично, є різновидом індикативного таргетування. Так, замість одного чинника, як це є за категоріального підходу, бальне оцінювання нужденності передбачає використання низки індикаторів та дає змогу ліквідувати недоліки категоріального підходу до призначення соціальної допомоги [7].

У світовій практиці бальний метод оцінювання нужденності розглядається як альтернатива дорожівартісній прямій перевірці доходів реципієнтів соціальної допомоги, але в Україні нині тривають спроби запровадити методику адміністрування соціальних допомог, яка поєднує пряму та не-

пряму оцінку добробуту громадян, що отримують соціальну підтримку. Так, у 2011 р. в окремих адміністративно-територіальних одиницях країни проходив експеримент з непрямой оцінки доходів громадян для призначення соціальної допомоги [8], результати якого показали, що від 77,2% до 90,3% домогосподарств мали дохід вищий, ніж задекларований при призначенні допомоги. Частка домогосподарств, у яких дохід, оцінений непрямыми методами, перевищував 130% задекларованого, становила 20,7%–50,3% від усіх заявників [9]. Таким чином, поширення практики непрямой оцінки доходів на всю територію країни, заплановане з грудня 2011 р. [10] дало б змогу суттєво підвищити адресність соціальних допомог.

Продуктивне начало покладене також в основу одного з найбільш дієвих методів адресування соціальної допомоги, яким є самовідбір із залученням до громадських робіт. Він базується на ідеї про вільний вибір без жодних зовнішніх механізмів цільового адресування допомоги, забезпечує високу концентрацію допомоги у домогосподарствах нижніх квінтилів та не стимулює соціального утриманства. Практичне застосування методу самовідбору передбачає залучення реципієнтів до громадських робіт з достатньо низькою оплатою. Така допомога має переваги економічного та морально-психологічного плану, адже, з одного боку, має місце корисний ефект для суспільства у формі виконаної роботи та, з іншого боку, вона являє собою не чистий трансферт одержувачу, а зароблені ним кошти. На підставі цих аргументів вважаємо, що в рамках проведення реформ системи соціальних трансфертів доцільно вивчити можливості щодо впровадження таких видів соціальних допомог, які надавалися б на умовах самовідбору із залученням до громадських робіт. Це сприятиме вирішенню проблеми бідності та забезпечить підвищення ефективності

використання коштів місцевих бюджетів на соціальний захист населення.

Вагоме місце у складі видатків місцевих бюджетів на соціальний захист займають асигнування на надання соціальних пільг. За рахунок відповідних субвенцій з державного бюджету здійснюється компенсація за пільговий проїзд окремих категорій громадян, фінансуються пільги на оплату електроенергії, природного газу, квартирної плати і житлово-комунальних послуг, послуг зв'язку тощо. Незважаючи на такий широкий спектр пільг, які покриваються за рахунок коштів місцевих бюджетів, їхня ефективність залишається достатньо низькою, з чим практично одноставно погоджуються і науковці, і практики. Всупереч засадам соціальної справедливості, більшість соціальних компенсацій на сьогодні потрапляє не до бідних громадян, а до осіб з середніми й високими доходами. Як стверджує М. Азаров, "...наша система не забезпечує адресної допомоги, а через це – якості соціальних послуг саме тим, хто її потребує, ...10% найбідніших громадян країни отримують 2% соціальних пільг, тоді як 10% найзаможніших – 22% соціальних пільг, тобто в 10 разів більше" [11]. Отож, реформування системи соціальних пільг у сучасних умовах розглядається одним із головних пріоритетів економічної політики, спрямованих на підвищення дієвості соціального захисту населення та ефективності використання бюджетних коштів.

Більшість пільг в Україні надається за категоріальним принципом, а тому контингент їхніх користувачів досить широкий. У сучасних умовах правом на пільги володіють понад 19,5 млн. осіб, або 42% населення країни, а орієнтовний обсяг коштів, необхідних для їх повного фінансування на декларованому рівні, мав би становити більше 500 млрд. грн., що в разі перевищує обсяги ресурсів бюджетної системи [11, 221]. Серед пільг, які покриваються за рахунок коштів

місцевих бюджетів, найбільший контингент реципієнтів припадає на пільговий проїзд на громадському транспорті – право на нього мають більше 10,5 млн. пенсіонерів за віком, що становить 80,8% загальної чисельності осіб, які мають право на пільги за соціальною ознакою [12]. Таким чином, очевидно, що пільги в сучасних умовах практично втратили своє основне призначення, яке полягає у досягненні соціальної справедливості.

Зважаючи на вищезазначене, система соціальних пільг потребує ґрунтовного реформування, яке має передбачати реалізацію комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення порядку їх надання та ведення обліку споживання, підвищення адресності, а також поступову монетизацію та ін. При цьому можна окреслити такі основні варіанти реформи:

– повне скасування пільг за соціальною та професійною ознакою, заміна їх адекватними компенсаторами. Відміна професійних пільг має супроводжуватися підвищенням оплати праці у відповідних галузях економіки, а відмова від пільг за соціальною ознакою – підвищенням розмірів виплат із соціального забезпечення та пенсій;

– збереження діючої системи соціальних пільг при підвищенні адресності їхнього надання. Без скасування кількості пільгових категорій громадян та видів пільг можна запровадити норми про обов'язкове врахування рівня добробуту реципієнта. Таким чином, заможні верстви населення будуть виведені з кола споживачів соціальних пільг, що забезпечить їх адресність. Водночас, зважаючи на можливе негативне ставлення частини громадян до такого кроку, реформа має супроводжуватися проведенням активної роз'яснювальної роботи серед населення з метою доведення переваг адресування соціальних пільг. Зважаючи на переваги й недоліки запропонованих варіантів рефор-

мування системи соціальних пільг, можемо зауважити, що найбільш оптимальним було б вироблення такого плану реформи, який передбачав би поєднання позитивних рис обох варіантів. Необхідно поступово перейти до грошової форми надання соціальної підтримки, замінивши соціальні пільги адресною допомогою. В сучасних умовах значна частина осіб, які мають право на користування пільгами, не мають доступу до них з різних причин (фізична недоступність, відсутність необхідних служб). Таким чином, надання пільг у натуральній формі ставить громадян у нерівноправне становище – одні можуть користуватися субсидованим благом понад норму, тоді як для інших воно взагалі недоступне. Очевидно, що монетизація пільг сприятиме відновленню справедливості у цьому питанні. Економічний ефект від монетизації пільг полягає також у зниженні масштабів зловживань при відшкодуванні з бюджетів вартості пільг, наданих у натуральній формі. Експерименти з обліку пільг на користування громадським транспортом засвідчують, що перевізники значно завищують обсяг споживання послуг пільговими категоріями громадян, необґрунтовано отримуючи відшкодування з бюджету [13]. Таким чином, зміна схеми соціальної підтримки шляхом запровадження грошових виплат замість пільг дасть змогу досягти економії бюджетних видатків за окремими їх видами в обсязі 1/2–2/3 наявних асигнувань.

З урахуванням наведених аргументів можемо констатувати, що перехід до адресної грошової соціальної допомоги є одним із найдієвіших важелів підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів на соціальне забезпечення населення.

Поряд із проведенням реформ у сфері соціального забезпечення, підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів на потреби соціального призначення вимагає вдосконалення практики фінан-

сування послуг соціальної сфери. Тут заходи реформування доцільно спрямовувати на вирішення таких комплексних завдань, як:

- удосконалення організаційно-управлінських аспектів надання суспільних послуг, яке передбачатиме: оптимізацію мережі та штатного персоналу закладів соціальної сфери; організаційне та юридичне розмежування процесу постачання послуг шляхом відокремлення їхнього замовника і продуцента; демократизацію управління видатками на надання послуг через залучення громадських інститутів до прийняття фінансових рішень;

- реформування механізму фінансування послуг, яке має полягати у заміні практики надання асигнувань за принципом “забезпечення діяльності закладу” методами, які передбачають залежність між обсягом видатків та показниками роботи; удосконалення схеми оплати праці зайнятих у соціальній сфері та ін.;

- розроблення методики оцінювання ефективності використання коштів бюджетів на задоволення суспільних потреб та використання її результатів при коригуванні політики здійснення видатків соціального призначення.

Актуальним питанням удосконалення організації надання суспільних послуг є оптимізація мережі закладів соціальної сфери з метою економії видатків на оплату праці та підвищення якості обслуговування. Однак, така оптимізація, доцільність якої не викликає сумніву, на наш погляд, не має бути зведена виключно до їх закриття. У кожній галузі соціальної сфери цей процес необхідно реалізовувати виважено, з урахуванням можливих негативних наслідків.

Одним із раціональних кроків, спрямованих на підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів соціального призначення, може стати відокремлення замовника та постачальника суспільних послуг. У

цьому випадку розпорядники бюджетних коштів володіють оперативною свободою спрямування ресурсів тим надавачам, які пропонують найкраще співвідношення “ціна-якість”. При цьому право продуцентів отримувати асигнування не безумовне, а має реалізуватися через узгодження фінансуючою стороною обсягів та якості послуг, які надаються [14, 82]. Така схема дає змогу впровадити ринкові елементи в процес організації надання суспільних послуг, залучити до продукування суспільних послуг також і приватні структури, а отже, створює передумови для переходу від фінансування установ до фінансування безпосередньо суспільних послуг. Водночас, галузеве законодавство з освіти чи культури не передбачає можливості використання бюджетних коштів на придбання відповідних суспільних послуг у приватних продуцентів, обмежуючи їхнє коло закладами державної та комунальної власності.

Неодмінною умовою того, щоб розмежування повноважень розпорядника коштів і продуцента послуг сприяло підвищенню ефективності витрачання коштів бюджету є зміна економіко-правового статусу закладів соціальної сфери. Вони мають стати автономними учасниками господарської діяльності, отримати право укладати угоди з іншими суб'єктами господарювання, брати позики, самостійно керувати активами, які перебувають у їхньому розпорядженні [14, 82].

Проте надання бюджетним установам господарської і фінансової автономії може загрожувати послабленням контролю за цільовим витрачанням бюджетних коштів, зростанням масштабів марнотратства та іншими супутніми негативними наслідками. Водночас, надання права розпорядникам бюджетних коштів укладати договори про постачання послуг створює умови для розвитку корупції. Тому наступним важливим кроком, без якого неможлива побудова

ефективної системи надання суспільних послуг, є залучення до вироблення пріоритетів соціальної політики та контролю за управлінням фінансовими ресурсами громадських інститутів. Однак, доводиться констатувати, що чинне законодавство практично не передбачає механізмів залучення громадськості до процесу використання бюджетних коштів на надання суспільних послуг.

Поряд з удосконаленням організаційно-управлінських аспектів надання суспільних послуг, що дає змогу зменшити видатки на оплату праці, та поточне утримання бюджетних установ, підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів соціального призначення вимагає реформування механізму їх фінансування шляхом впровадження контрактної моделі з урахуванням потреб населення у цих послугах. При цьому основна увага, на наш погляд, має бути приділена вдосконаленню практики фінансування послуг охорони здоров'я та культури, оскільки у чинній методиці фінансування освітніх послуг передбачений зв'язок між обсягом видатків навчальних закладів та показниками їхньої роботи. Так, основні оперативно-сітьові показники в освіті – це кількість учнів і класів, тобто контингент споживачів освітніх послуг, на підставі якого розроблені штатні нормативи чисельності персоналу [15;16], а отже, проводиться розрахунок видатків поточного характеру (на оплату праці, відрахувань на соціальне страхування та ін.). Натомість у закладах охорони здоров'я і культури визначення штатних нормативів персоналу, а отже, й поточних видатків здійснюється відповідно до показників потужності чи основних засобів [17;18], без урахування результатів їхньої діяльності. Тому одним із кроків у напрямку підвищення ефективності використання коштів на надання відповідних послуг, на наш погляд, є перехід до їх подушної оплати. Зауважимо, що згідно з порядком реформи

охорони здоров'я передбачене її запровадження для первинного медичного обслуговування в поєднанні зі стимулюючими надбавками за пріоритетні напрями діяльності [19], тоді як для закладів культури таких заходів законодавство поки не планує.

Подушне фінансування полягає у виплаті надавачам суспільних послуг фіксованої суми коштів у розрахунку на одну особу для їхнього забезпечення згідно з узгодженим переліком. До його переваг зараховують передбачуваність і контрольованість видатків на надання послуг, ефективність використання коштів, забезпечення рівного й справедливого розподілу бюджетних ресурсів. Однак, вагомим недоліком цього методу є те, що він може стимулювати розпорядника коштів до надмірної економії видатків та перекладання відповідальності. Зокрема, у сфері охорони здоров'я метод подушного фінансування спонукає сімейних лікарів перекладати основну частину медичної допомоги на стаціонари [14, 87].

Ще одним компонентом серед пріоритетних цілей реформування практики здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення є вдосконалення методики оцінювання їхньої ефективності. Зауважимо, що не варто ототожнювати алгоритм оцінювання видатків бюджету з оцінюванням бюджетних програм, адже останнє, серед іншого, передбачає розрахунок показників затрат. Вони переважно характеризують обсяг видатків в цілому або на одну розрахункову одиницю. Отож, визначення ефективності видатків бюджету через ідентичні показники ми вважаємо нонсенсом. Крім цього, Методичні рекомендації щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм [20] передбачають розрахунок інтегрованого показника фінансування програмних заходів та індикатора співфінансування, які оцінюють залучення коштів поза-

бюджетних фондів та ресурсів недержавних структур до реалізації бюджетних програм та є непридатними для визначення ефективності видатків. Таким чином, оцінювання видатків соціального призначення має передбачати формування окремого набору індикаторів, які об'єктивно характеризували б ефект від їхнього здійснення. Такими показниками, на наш погляд, доцільно визнати:

– показники продуктивності, які характеризують обсяг продукту (ефекту) в розрахунку на одну одиницю видатків (кількість випущених учнів, пролікованих хворих тощо);

– показники результативності, які визначають співвідношення між бажаним (очікуваним) продуктом та здійсненими витратами (кількість випущених учнів із середнім балом 7 і вище, кількість хворих зі стійким ефектом лікування та ін.);

– показники якості, які вимірюють параметри соціальних індикаторів в розрахунку на одиницю здійснених видатків (зміна рівня охоплення освітою, рівня захворюваності на певні види хвороб та ін.);

– показники відповідності соціальному замовленню, або значення індикатора соціологічної оцінки в розрахунку на одиницю витрат (самооцінка населенням якості та доступності певного виду освіти, медичних послуг та ін.).

Очевидно, що до цього переліку можуть входити показники різновекторної спрямованості, відмінні за змістом, одиницями виміру, які можуть набувати кількісного та якісного вираження. Тому для забезпечення їхньої порівнянності, в процесі визначення ефективності видатків соціального призначення доцільно використовувати не абсолютні, а відносні параметри взятих показників, розраховані шляхом порівняння їх реальних та нормативних значень. У такому випадку, в розрахунку будуть задіяні індекси, які можуть легко порівнюватися. Зрозуміло, що нормативні значення інди-

каторів ϵ , свого роду, ідеалом, який може бути досягнутий лише за максимально сприятливих умов. Отже, розраховані проміжні індикатори вказуватимуть на ступінь відхилення фактичних значень від цього орієнтира, що дасть можливість визначати й порівнювати ефективність видатків соціального призначення у різних адміністративно-територіальних одиницях.

Зведення множини окремих показників оцінки різних аспектів ефективності видатків, на наш погляд, доцільно проводити простим адитивним зважуванням. Водночас, важливим моментом методики є визначення коефіцієнтів вагомості окремих індикаторів ефективності, які можуть бути встановлені за допомогою методу власних значень Т. Сааті [20]. Взавши до уваги зазначені умови, алгоритм розрахунку інтегрального коефіцієнта ефективності видатків бюджету соціального призначення можна сформулювати таким чином:

$$I_{ef} = \sum \left(\sum_{i=1}^I \frac{P_{i_{real}}}{P_{i_{norm}}} \times V_{P_i} \right) \times K_P + \left(\sum_{j=1}^J \frac{R_{j_{real}}}{R_{j_{norm}}} \times V_{R_j} \right) \times K_R + \\ + \left(\sum_{m=1}^M \frac{Q_{m_{real}}}{Q_{m_{norm}}} \times V_{Q_m} \right) \times K_Q + \left(\sum_{h=1}^H \frac{S_{h_{real}}}{S_{h_{norm}}} \times V_{S_h} \right) \times K_S$$

де: I_{ef} – інтегральний коефіцієнт оцінки ефективності видатків соціального призначення;

$P_{i_{real}}, P_{i_{norm}}$ – реальне та нормативне значення i -го індикатора продуктивності видатків (I – кількість індикаторів продуктивності, взятих до розрахунку);

$R_{j_{real}}, R_{j_{norm}}$ – реальне та нормативне значення j -го індикатора результативності видатків (J – кількість індикаторів результативності, взятих до розрахунку);

$Q_{m_{real}}, Q_{m_{norm}}$ – реальне та нормативне значення m -го індикатора якості видатків (M – кількість індикаторів якості, взятих до розрахунку);

$S_{h_{real}}, S_{h_{norm}}$ – реальне та нормативне значення h -го індикатора відповідності видатків соціальному замовленню (H – кількість індикаторів відповідності видатків соціальному замовленню, взятих до розрахунку);

$V_{P_i}, V_{R_j}, V_{Q_m}, V_{S_h}$ – вагові коефіцієнти i -, j -, m -, h - індикаторів, відповідно, продуктивності, результативності, якості та відповідності видатків соціальному замовленню ($0 < V_{P_i}, V_{R_j}, V_{Q_m}, V_{S_h} < 1, \sum V_{P_i} = 1, \sum V_{R_j} = 1, \sum V_{Q_m} = 1, \sum V_{S_h} = 1$).

K_P, K_R, K_Q, K_S – коефіцієнти відносної важливості інтегральних показників продуктивності, результативності, якості та відповідності видатків соціальному замовленню ($0 < K_P, K_R, K_Q, K_S < 1, \sum K_P, K_R, K_Q, K_S = 1$).

Слабкими сторонами запропонованої методики є методологічна складність оцінювання динаміки показників, відсутність належної фактологічної бази, а також виняткова варіативність та непослідовність показників, які базуються на результатах соціологічних опитувань. Однак ми вважаємо, що переваги, які дає застосування інтегрального коефіцієнта оцінки ефективності видатків соціального призначення, значно перевершують можливі негативні наслідки запропонованої методики.

Отже, вважаємо, що практичне використання запропонованої нами методики дасть змогу забезпечити об'єктивне оцінювання ефективності видатків бюджетів соціального призначення та стане передумовою для прийняття необхідних управлінських рішень, спрямованих на більш повне задоволення суспільних потреб і підвищення на цій основі суспільного добробуту.

Література

1. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава": Програма економічних реформ на 2010–2014 роки. Версія для обговорення. – К.: Комітет з економічних реформ при Президентові України, 2010. – 85 с.
2. Методы обеспечения адресности трансфертов // Сборник материалов Всемирного банка в сфере социального обеспечения

населения. – Всемирный банк: Группа развития человеческих ресурсов, Отдел социальных программ. – 2006. – № 10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://siteresources.worldbank.org/SAFETYNETSANDTRANSFERS/Resources/281945-1124119303499/SSNPrimerNote10_Rus.pdf.

3. Кізима Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домінанти розвитку; / Вст. слово С. І. Юрія. – К.: Знання, 2010. – 431 с.

4. Сініцина І. Забезпечення адресності соціальної допомоги за допомогою бального методу з'ясування ступеня нужденності заявників: огляд літератури. – К.: CASE-Україна: Центр соціально-економічних досліджень, 2011. – 46 с.

5. Азаров М. Соцдопомога не повинна припинювати людей // Укрінформ: національне інформаційне агентство. – 2012. – 27.02 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=1080158>.

6. Макарова О. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: Монографія. – К.: Піра-К, 2004. – 328 с.

7. Barr N. *Economics of the Welfare State*. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 384 p.; Ch. 6, 10, 11. – P. 238-239.

8. Про проведення експерименту з впровадження методів непрямої оцінки доходів громадян для призначення соціальної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 р. № 448 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/448-2011-%D0%BF>.

9. Інформація про роботу робочої підгрупи “Реформування системи соціальних пільг” та “Подолання бідності” у 2011 році // Офіційний веб-сайт Головного управління праці та соціального захисту населення Кіровоградської ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://82.207.32.127/gutszn/inf2011.doc>.

10. Уряд експериментує з непрямыми методами оцінки доходів українців [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zik.ua/ua/news/2011/11/03/317466>.

11. На доручення Миколи Азарова проводиться інвентаризація і аналіз всіх видів соціальної допомоги // Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату. – 2012. – 29 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245001933&cat_id=244276429.

12. Про схвалення Стратегії упорядкування системи надання пільг окремим категоріям громадян до 2012 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 р. № 594-р [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/594-2009-%D1%80>.

13. Соціальна реформа посилить адресність підтримки незахищених громадян // Офіційний веб-сайт Головного управління праці та соціального захисту населення Кіровоградської ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://gutszn.kr-admin.gov.ua/112/ekref2011/ref07.doc>.

14. Досвід країн Європи у фінансуванні галузі охорони здоров'я: уроки для України / А. Гук, В. Галайда, М. Карі, У. Матілла та ін.; За ред. У. Матілла. – К.: Проект Європейської комісії “Tacis Bistro”, 2002. – 101 с.

15. Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.11.2010 р. №1055 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10>.

16. Про затвердження Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 р. №1205 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10>.

17. Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 р. № 33 [Електронний ресурс]. – Ре-

жим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20000223_33n.html.

18. Про затвердження типових штатних нормативів клубних закладів, центрів народної творчості, парків культури та відпочинку та інших культурно-освітніх центрів і установ державної та комунальної форми власності сфери культури: Наказ Міністерства культури України від 20.09.2011 р. № 767/0/16-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.46370.0>.

19. Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій,

Дніпропетровській, Донецькій областях та місті Києві: Закон України від 07.07.2011 р. № 3612-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3612-17>.

20. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм: Наказ Міністерства економіки України від 24.06.2010 р. № 742 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.8022.0>.